

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Guidelines for the development of community leadership according to the sufficiency economy philosophy

สุบิน วันนันทาและปรีชา ศรีสอนใจ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สาปูน

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งแสดงให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพราะจากปัญหาและอุปสรรคการดำเนินชีวิตที่ยากจนของประชาชนที่วางรากฐานที่ไม่ชัดเจนในการนำพาระบบเศรษฐกิจแบบเสรีภาพทำให้สภาพความไม่มั่นคงได้แผ่กระจายไปทั่วสารทิศของรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยทำให้พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช หรือราชกาลที่ 9 คำสอนนี้ที่สอนให้ประชาชนเข้าใจถึงการใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ ว่าด้วยการค้นหาสาเหตุของปัญหา วิธีการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาการดำเนินชีวิตไว้อย่างชัดเจน ซึ่งหากมีความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งในหลักเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าวทำให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเรียบง่าย มีกินมีอยู่ได้ตลอดก็โดยอาศัยวิถีปฏิบัติที่จะปรับให้เป็นโอกาสของผู้นำชุมชนที่สามารถยกระดับศักยภาพของตนเองไปสู่กิจกรรมการช่วยเหลือประชาชนอย่างเต็มความสามารถ หากผู้นำชุมชนขาดซึ่งศักยภาพที่ควรจะมีประชาชนจะหวังพึ่งได้อย่างไรจึงต้องมีความเข้าใจ ชัดเจนและสร้างแนวทางการพัฒนาวิถีชุมชนให้กลายเป็นวิถีแห่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีความยั่งยืนในการดำรงชีวิตแบบชุมชนไทยสมัยเก่า

คำสำคัญ : การพัฒนาภาวะผู้นำ. ชุมชนไทย. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.

Abstract

This article focuses on the development of community leadership based on the Sufficiency Economy Philosophy. because of the problems and barriers to the poor lifestyle of the people that lay ambiguous foundations to lead the freedom economy to destabilize conditions. Spread across all directions of the government of all ages. making His Majesty King Bhumibol Adulyadej Or the Ninth Dynasty. this teaching that teaches people how to live with nature About finding the cause of the problem How to fix the problem And the development of life clearly Which. if there is a clear understanding of the said sufficiency economy. a person can lead a simple life There is always something to eat through a crisis that is adapted to an opportunity for community leaders to raise their potential to the fullest extent of community assistance activities. If community leaders lack the potential that people should have. how can they be expected? Clear and create a way of community development to become a way of sustainable sufficiency economy philosophy for living like an old Thai community.

Keywords: Leadership Development. Thai Community. Sufficiency Economy Philosophy.

บทนำ

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิตแก่ พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ เพื่อให้ประชาชนรอดพ้นสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้แนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” (ลีลาภรณ์ บัวสาย, 2549 : 15) ดังนั้น “เศรษฐกิจพอเพียงเป็น เสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดินเปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกต้องรองรับรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็มและลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป” พระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจากวารสารชัยพัฒนา เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ให้แนวทางการดำรงชีวิตและการปฏิบัติตน ในสังคมและชุมชน ทุกระดับ ไม่ว่า ชุมชน สังคม ภาครัฐ ภาคเอกชน หน่วยงานองค์กร หรือสถาบันต่างๆ โดยเน้นการบริหารเดินทางสายกลาง ตั้งอยู่บนความพอดี ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันตัวเอง โดยผู้นำไปปฏิบัติต้องมีความรู้ คู่คุณธรรม แต่ในกระแสโลกยุคโลกาภิวัตน์ความเจริญด้านวัตถุเข้ามาแทนที่ วิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย จากอดีต สู่ ปัจจุบัน จึงต้องปรับตัวและเปลี่ยนแปลงให้ทันกับเหตุการณ์ของโลกปัจจุบันตลอดเวลา จากปัจจัยต่างๆที่เจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็ว คนในสังคมเริ่มเห็นแก่ตัว แข่งขันชิงดีชิงเด่น เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัว ตั้งแต่ระดับ ชุมชน สู่สังคม และในหน่วยงานองค์กรต่างๆทั้งภาครัฐ และเอกชน(ลีลาภรณ์ บัวสาย, 2549 : 26)

จากความเจริญที่รุดหน้าอย่างรวดเร็วของโลกยุคใหม่ที่มีความสลับซับซ้อน ผู้นำ(leader) จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องการเพิ่มมากขึ้นจนอาจเกิดวิกฤตภาวะนำมาใช้แต่สังคมใดสังคมหนึ่งแต่นำไปสู่ปัญหาในสังคมของทุกคนขึ้น ทุกระดับ จนกระทั่ง นำไปสู่ปัญหาประเทศในที่สุดเพราะ ในปัจจุบัน ผู้นำส่วนมาก(leader)ไม่มี 3 ห่วง 2 เงื่อนไข กล่าวคือ ไม่มีเรื่องของการพัฒนา ตั้งอยู่บนทางสายกลางความไม่ประมาทโดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และระบบภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวใช้ความรอบคอบประกอบกรวางแผนอย่างระมัดระวังในเรื่องการจัดการความรู้การปฏิบัติและตัดสินใจ ตระหนักในคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต อุดม มีคามเพียรในการใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต เมื่อผู้นำขาดภาวะของการเป็นผู้นำในสิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดวิกฤตและผลกระทบตามมาอย่างมากภายในชุมชน สังคม หน่วยงาน องค์กร ภาครัฐ ภาคเอกชน จนนำไปสู่ปัญหาในระดับประเทศ(พระวิศิษฐกุล สิริปโย(สุครัตน์), 2553 : 859) ผู้เขียนจึงสนใจศึกษา สาเหตุที่ผู้นำขาดทักษะภาวะผู้นำ และการนำแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำมาปรับใช้กับการพัฒนาภาวะ ผู้นำ เพื่อเป็นผู้นำต้นแบบที่สมบูรณ์ทั้งในเรื่องในเรื่องการดำเนินชีวิตส่วนตัวและหน้าที่การงานเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน(ธานินทร์ กรัยวิเชียร, 2548 : 2) โดยทั่วไปแล้วชุมชนมีอยู่ ๒ ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ ชุมชนเมืองและชุมชนชนบทโดยมีตัวแปรมากมายที่ใช้แยกประเภทระหว่างสองชุมชนนี้ เช่น ขนาด ความหนาแน่น ลักษณะทางนิเวศวิทยา สถานะทางกฎหมาย ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีอยู่ในชุมชน ในแง่ของหน่วยทางจิตใจและวัฒนธรรมนั้น ความรู้สึกที่ตัวตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเป็นความผูกพันร่วมกันของคนที่อยู่อาศัยอยู่ในชุมชน การที่สมาชิกของชุมชนมีความรู้สึกที่ตนเองเป็นคนท้องถิ่นนั้นๆ ทำให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจและรักถิ่นกำเนิด เพราะถือได้ว่าชุมชนสามารถใช้เป็นที่ยึดเหนี่ยวยึดเหนี่ยวจิตใจได้ดียิ่ง(วิเชียร วิทญูตม, 2549 :1) จึงกล่าวได้ว่า การพัฒนาอาชีพและการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงต้องอาศัยศักยภาพและความเข้าใจในการผลักดันแนวทางเชิงสร้างสรรค์ให้กับชุมชนของผู้นำในพื้นที่นั้นๆ อย่างเหมาะสมและจริงจังกับวิถีชีวิตที่ถูกต้อง ภาวะผู้นำต้องรู้จักการพัฒนาอาชีพและสังคมไปพร้อมๆกัน

จนเกิดความสมดุลระหว่างวิถีชีวิตและอาชีพในพื้นที่ที่มีการนำไปและวางแผนกิจกรรมผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชน มีการทบทวนการทำงานอย่างรอบคอบและเป็นระยะเพื่อการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคอย่างต่อเนื่องให้มากที่สุดด้วยอาศัยศักยภาพในการนำของผู้นำชุมชนจนกลายเป็นวิถีเพื่อการทำงานภายในชุมชนอย่างเหมาะสมและมีความสุข

แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำชุมชน

ความเป็นสัตว์สังคมของมนุษย์ชาติทำให้การอยู่ร่วมกันของมนุษย์ประกอบไปด้วยผู้นำและผู้ตาม ทั้งผู้นำและผู้ตามก็เกื้อกูลพึ่งพาอาศัยกัน ยิ่งสังคมมนุษย์ได้รับการพัฒนาสูงขึ้น ผู้นำก็ยังมีลักษณะอ่อนน้อมถ่อมตนมากขึ้นเสียสละมากขึ้น และมุ่งตอบสนองผู้ตามมากขึ้น ผู้นำที่ดีจึงมีชีวิตอยู่เพื่อผู้อื่น วิถีชีวิตของท่านจึงกลายเป็นแบบอย่างแรงบันดาลใจและเป็นอมตะที่เล่าขานผ่านผู้คนรุ่นแล้วรุ่นเล่า ความเป็นผู้นำไม่ได้ถูกจำกัดด้วยวัย ด้วยเพศ ด้วยการศึกษา ด้วยศาสนาหรือด้วยเชื้อชาติ แต่กระนั้นบุคคลทั่วไปก็มักให้ความสนใจกับผู้นำในบางลักษณะเป็นพิเศษ เช่น ผู้นำทางการเมือง ผู้นำทางธุรกิจ และผู้นำทางการทหาร เป็นต้น ทั้งที่ในภาพรวมของโลกแห่งความจริง ผู้นำมีความหมายหลากหลาย โดยมีได้จำกัดเพียงแค่ผู้นำในกลุ่มดังกล่าวเท่านั้น (ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2550 : คำนำ) ทางด้านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2546 : 25) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ผู้นำ คือ บุคคลที่จะมาประสานช่วยให้คนทั้งหลายรวมกัน โดยที่ว่าจะเป็นการอยู่รวมกันก็ตาม หรือทำการร่วมกันก็ตาม ให้พากันไปด้วยดี สู่จุดหมายที่ดีงาม ที่ว่าพากันไป ก็ให้พากันไปด้วยดีนั้น หมายความว่าไปโดยสวัสดิ หรือโดยสวัสดิภาพ ผ่านพ้นภัยอันตรายอย่างเรียบร้อยและเป็นสุข เป็นต้น แล้วก็บรรลุถึงจุดหมายที่ตั้งมาโดยถูกต้องตามธรรม” หมายความว่า เป็นความจริง ความแท้ ความถูกต้อง และได้มาโดยธรรม ดังนั้น ภาวะผู้นำชุมชน จึงเป็นบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งหรือการเลือกตั้งหรือการยกย่องจากกลุ่มให้ทำหน้าที่ของตำแหน่งผู้นำในพื้นที่นั้นๆ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กำนันและผู้นำในตำแหน่งอื่นๆ ในพื้นที่ชุมชนนั้นๆ มีบทบาทในการชี้แนะ สั่งการ และช่วยเหลือให้กลุ่มสามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ได้มีการเขียนชื่อผู้นำแตกต่างกันออกไปตามลักษณะงานและองค์การที่อยู่ เช่น ผู้บริหาร ผู้จัดการ ประธานกรรมการ ผู้อำนวยการ อธิการบดี เป็นต้น หรือคือกระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือมากกว่าพยายามใช้อิทธิพลของตนหรือกลุ่มตน กระตุ้น ชี้นำ ผลักดัน ให้บุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคลอื่นมีความเต็มใจและกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่างๆตามต้องการ โดยมีความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์การเป็นเป้าหมาย

โดยนัยยะของคำว่า ภาวะผู้นำมักจะกล่าวถึงทฤษฎีมากมายที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่ให้ความสำคัญไปยังตัวบุคคลเป็นสำคัญหรือพยายามอธิบายที่คุณลักษณะในการชี้นำสังคม ซึ่งหากจะกล่าวทฤษฎีภาวะผู้นำที่เป็นหลักใหญ่ๆ และน่าสนใจไว้ (ดิน ปรัชญพฤทธ์, 2527 : 635-637) ดังนี้

1. ทฤษฎีผู้ยิ่งใหญ่ (Greatman Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้นำมีลักษณะพิเศษ บางประการที่ผู้ตามไม่มี คือ มีพลังกาย มีพลังสมองและมีพลังศีลธรรมที่สืบเนื่องมาจากพันธุกรรมและสภาพแวดล้อมแต่ละยุคแต่ละสมัย เช่น เลนิน เซอร์ชิลล์ ฮิตเลอร์ และมุสโสลินี เป็นต้น

2. ทฤษฎีสภาพแวดล้อม (Environmental Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้ที่จะก้าวขึ้นสู่ความเป็นผู้นำได้นั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในหน้าที่และความชำนาญ (Abilities and Skills) ของเขาในขณะนั้น ว่ามีความสามารถแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ ในยามวิกฤตได้ เช่น สงคราม เป็นต้น ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ภาวะผู้นำจะสืบ

เนื่องมาจากภาวะทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง ลักษณะผู้นำในกลุ่มทฤษฎีนี้ เช่น มหาตมะคานธี และมาร์ติน ลูเธอร์ คิง เป็นต้น

3. ทฤษฎีบุคคลสถานการณ์ (Personal Situational Theories) ทฤษฎีนี้ได้นำเอาทฤษฎี สองทฤษฎีข้างต้นมารวมกัน คือ ภาวะผู้นำจะสืบเนื่องมาจากลักษณะพิเศษของผู้นำเองและสถานการณ์ที่อยู่รอบตัวของผู้นำ ปัจจัยสำคัญที่นักทฤษฎีกลุ่มนี้ให้ความสนใจเป็นพิเศษ คือ สถานภาพ ปฏิกริยา โต้ตอบ การรับรู้ และพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มของผู้นำและผู้ตาม

4. ทฤษฎีปฏิกริยาโต้ตอบความคาดหวัง (Interaction Expectation Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าภาวะผู้นำเกิดจากปฏิกริยาโต้ตอบและความคาดหวังระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ฉะนั้นผู้ที่จะก้าวเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำได้ ต้องมีความคิดริเริ่ม และสามารถดูแลโครงสร้างของปฏิกริยาโต้ตอบของสมาชิกในกลุ่ม เพราะจะต้องสามารถตอบสนองความคาดหวังของสมาชิกในกลุ่มตลอดเวลา

5. ทฤษฎีมนุษยนิยม(Humanistic Theories)ทฤษฎีนี้มุ่งที่จะพัฒนาสถาบันให้มีประสิทธิผลและมีความเป็นปึกแผ่น โดยเน้นความสำคัญที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พยายามทำให้บุคคลในสถาบันมีความเป็นอิสระเสรี สามารถสนองความต้องการของตนเอง และของสถาบันได้ เป้าหมายของภาวะผู้นำตามทฤษฎีนี้ก็คือ การปฏิบัติการเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งผลงาน และน้ำใจจากผู้ร่วมงานในเวลาเดียวกัน

6. ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า การที่ผู้ตามยินยอมหรือยอมรับผู้นำก็เพราะทั้งสองฝ่ายมีสัญญาที่จะแลกเปลี่ยนประโยชน์ซึ่งกันและกัน กล่าวคือ การมีสมาชิกคนใดคนหนึ่งภายในกลุ่มได้รับการยกย่องหรือแต่งตั้งให้เป็นผู้ำนานั้นนอกจากจะทำให้ผู้นั้นมีความรู้สึกว่าได้รับรางวัลและผลประโยชน์แล้ว ยังทำให้สมาชิกคนอื่น ๆ มีความพึงพอใจยอมรับผู้นำคนนั้นด้วยอย่างไรก็ดีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียผลประโยชน์หรือฝ่ายหนึ่งละเมิดสัญญาทั้งสองฝ่ายไม่สามารถอดทนต่อไปได้ภาวะผู้นำก็จะหมดความสำคัญลง

จะเห็นได้ว่า ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำและภาวะผู้นำส่วนใหญ่จะเกี่ยวพันกับความเป็นเอกลักษณ์หรือความเป็นปัจเจกบุคคล ที่แสดงออกถึงคุณลักษณะในด้านต่างๆ ขณะเดียวกัน ความเป็นผู้นำบางครั้งยังต้องอาศัยสถานการณ์ อาศัยบทบาทหรือความคิดหรือวิถีคิดของแต่ละบุคคลได้แสดงออกมาในแต่ละช่วงเวลาต่างๆ ด้วย ส่วนภาวะผู้นำนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งทางพันธุกรรมและสัญชาตญาณ หรืออาจจะอาศัยสถานการณ์ เวลา โอกาส หรือสภาพแวดล้อมทางสังคม ภาวะผู้นำนั้นเป็นศิลปะสำหรับการบริหารจัดการและเป็นศูนย์กลางของพฤติกรรมที่แสดงออกผ่านรูปแบบการใช้อำนาจ อิทธิพล หรือรูปแบบอื่นๆ เพื่อให้ภารกิจงานบรรลุยังวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ ถ้าขาดซึ่งภาวะผู้นำจะโดยกำเนิดหรือรูปแบบอื่นใดก็ตาม จะส่งผลให้ประสิทธิภาพแห่งการบริหารจัดการพานพบกับความล้มเหลว โดยที่ผู้นำไม่อาจที่จะนำพาองค์กรขับเคลื่อนไปบรรลุยังเป้าหมายสูงสุดที่ได้ตั้งไว้ (อัครเดช พรหมศิลป์, 2554 :27) ดังนั้น การนำหลักของแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำมาศึกษาไว้ก็เพื่อให้เห็นว่า มีใช้เรื่องง่าย ๆ ที่ใครๆจะเป็นผู้นำชุมชนได้สมบูรณ์แบบ ที่แท้จริงแล้วผู้นำสามารถจะพัฒนาตนเองได้ในหลากหลายรูปแบบที่แนวคิดการพัฒนาก็ขึ้นอยู่กับความพร้อมที่รองรับการดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชนหรือไม่ และชุมชนนั้นมีความต้องการเห็นภาวะผู้นำเป็นเช่นไรก็ขึ้นอยู่กับความคิด ความรู้และประสบการณ์ของตนเองที่จะมองถึงวิถีแบบประชาชนแบบเรียบง่ายให้มากที่สุดนั้นก็คือ ภาวะผู้นำชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้วจะสามารถพัฒนาได้อย่างไรซึ่งจะนำเสนอไว้ในบทวิเคราะห์ต่อไป

ปรัชญาและทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง คือ ปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงชี้แนวทางการดำเนินชีวิตให้แก่ปวงชนชาวไทยมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ในช่วงตั้งแต่ก่อนการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ เพื่อมุ่งให้พสกนิกรได้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างยั่งยืน มั่นคง และปลอดภัย ภายใต้ความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามกระแสโลกาภิวัตน์ อีกทั้งพระองค์ยังได้ทรงพระราชทานความหมายของ เศรษฐกิจพอเพียง เอาไว้เป็นภาษาอังกฤษว่า Sufficiency Economy ดังพระราชดำรัสที่ได้ทรงตรัสไว้เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ.2554

ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงกับปัญหาภาวะผู้นำที่ไม่มี 3 ห่วง 2 เงื่อนไข

ในวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พุทธศักราช 2553 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 มีพระราชดำรัสว่า “...เศรษฐกิจพอเพียงนี้ ขอย้ำว่าเป็นการทั้งเศรษฐกิจ หรือ ความประพฤติ ที่ทำอะไรเพื่อให้เกิดเหตุและผลคือเกิดผลมันมาจากเหตุ การกระทำ ก็จะเป็นการกระทำที่ดี และผลของการกระทำนั้น ก็จะเป็นการกระทำที่ดี ดีแปลว่ามีประสิทธิผล ดีแปลว่า มีประโยชน์ ดีแปลว่า มีความสุข” แต่ในปัจจุบันผู้นำที่ติดตามทั้งในด้านความประพฤติ การปฏิบัติตัวพบเห็นได้น้อยมาก ส่วนมากมักพบผู้นำมาจากการแต่งตั้งอาศัยเครือข่าย เพื่อนฝูง คนสนิท หรือเป็นเรื่องบุญคุณที่ทดแทนกัน ก็จะทำให้ไร้ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทั้งที่ผู้นำถือว่าเป็นต้นทุนที่สำคัญที่สุดในการบริหารจัดการองค์กร ในตัวผู้นำจึงต้องมีศิลปะ มีอิทธิพลเหนือคนอื่น ถึงเป็น นำผู้คนเหล่านั้นและได้รับความไว้วางใจและเชื่อใจอย่างเต็มที่ทั้งต้องได้รับความเคารพนับถือ ร่วมมือและร่วมใจจากผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างจริงจังและจำเป็นอย่างยิ่งต้องที่ผู้นำต้องมีภาวะผู้นำ (Leadership) คือมีศิลปะหรือมีความสามารถเฉพาะบุคคลสามารถจูงใจหรือใช้อิทธิพลต่อผู้อื่นไม่ว่าผู้ร่วมงานผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการ และอำนวยการ โดยใช้กระบวนการสื่อสารความหมายหรือการติดต่อกันและกันเพื่อร่วมมือกันดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ สิ่งสำคัญต้องรู้จักเดินทางสายกลาง อย่างพอประมาณ มีเหตุผล มีความรู้มีคุณธรรมเป็นลักษณะนิสัยกล่าวคือ ต้องพฤติกรรมในการทำงานตามหลักทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงที่ประกอบไปด้วย 3 ห่วง 2 เงื่อนไขซึ่ง 3 ห่วง ประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันตัวเอง ส่วน 2 เงื่อนไข คือความรู้คู่คุณธรรม ซึ่งเหล่านี้ต้องทำควบคู่กันไปเสมอขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งมิได้

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา และบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน ทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก และภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิต ด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

1. **กรอบแนวคิด** เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นกรมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา

2. **คุณลักษณะ** เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. **คำนิยาม** ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อม ๆ กันดังนี้

3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น เช่นการผลิต และการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้ และไกล

4. **เงื่อนไข** การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

4.1 เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อ ประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

4.2 เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. แนวปฏิบัติและผลที่คาดหวัง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมและสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างแท้จริงในด้านการเป็นผู้นำ ซึ่งเป็นแนวทางในการทำงานที่เรชาวไทยได้ยึดถือเป็นแบบปฏิบัติมายาวนานกว่า 30ปี การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตและพัฒนาอย่างมีสติ พอเหมาะพอสมควรในทุกด้าน สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมในชีวิตของแต่ละคน แต่ละหน่วยงาน จึงเสมือนเชื่อมโลกแห่งการปฏิบัติธรรมเข้าสู่โลกแห่ง

การทำงานโดยใช้ธรรมะเป็นหลักของความสมดุลในจุดเด่นของเศรษฐกิจพอเพียงคือ การสร้างภูมิคุ้มกันตัวเองโดยมีแผนงานที่เปรียบเหมือนแผนที่หรือเข็มทิศในการเดินทางที่บอกจุดมุ่งหมายว่าจะเราจะเดินทางไปทิศทางไหน ก้าวไปด้วยกัน โดยมีวัตถุประสงค์เดียวกันเพื่อให้องค์กรอยู่รอดอย่างยั่งยืน

การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักความพอประมาณ(ห่วงที่1)

หลักความพอประมาณผู้นำสามารถจัดคนให้เหมาะสมกับงาน และคัดสรรบุคลากรที่มีคุณภาพเข้าทำงานอย่างเหมาะสมให้โอกาสในการพัฒนาตนเองโดยผู้นำต้องรู้จักวางแผนสู่อนาคตและต้องมีโครงการพัฒนาความเป็นผู้นำอย่างต่อเนื่องโดยต้องดูว่าบุคลากรนั้นพัฒนาได้หรือไม่ เหมาะกับงานประเภทใด นั่นคือหลักการใช้คนให้ถูกกับงานและมีการวางแผนพัฒนาผู้นำในระดับบริหารล่วงหน้า 3 ปี

การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นหลักความมีเหตุผล(ห่วงที่2)

คือการที่ผู้นำ ใช้หลักเหตุผลในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ

การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้หลักการมีภูมิคุ้มกันที่ดี(ห่วงที่3)

คือ การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงรอบตัว ปัจจัยเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้นั้น จะต้องอาศัยความรู้ และคุณธรรม เป็นเงื่อนไขพื้นฐาน กล่าวคือ เงื่อนไขความรู้ หมายถึง ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการดำเนินชีวิตและการประกอบการงาน ส่วนเงื่อนไขคุณธรรม คือ การยึดถือคุณธรรมต่างๆ อาทิ ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร การมุ่งต่อประโยชน์ส่วนรวมและการแบ่งปันการใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาภาวะผู้นำในเรื่องของหลักการบริหารก็เปรียบเสมือนเราได้มีตัวค้ำป้องกันตนเอง โดยผู้นำต้องเริ่มต้นด้วยการสำนึกขีดความสามารถของตัวเองและรู้จักพอและต้องศึกษาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้าใจอย่างถ่องแท้รวมถึงการสร้างวินัยให้เกิดขึ้นในแท้จริงของนิสัยเสียก่อนเพราะวินัยเป็นสิ่งสำคัญในการเป็นเครื่องกำหนดกรอบการดำเนินงานตามภาระหน้าที่ใดๆที่พึงกระทำให้บรรลุเป้าหมายโดยสมบูรณ์ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2555 : 54)

คนเป็นทรัพยากรมนุษย์และต้นทุนที่สำคัญถ้าผู้นำความรู้ ความสามารถ รู้จักฝึกฝนตนเอง อดทน อดกลั้น ความรอบคอบเรียนรู้ตลอดเวลา ประเมินสถานการณ์ วิเคราะห์ปัญหาอย่างถูกต้องสิ่งสำคัญมีคุณธรรม จริยธรรมในการบริหารจัดการอย่างพอดีเหมาะสม อย่างพอดี มีภูมิคุ้มกันตัวเอง รู้จักนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นแนวทางสายกลางมายึดหลักในการดำเนินชีวิตและหน้าที่การงานองค์กรก็จะอยู่รอดปลอดภัยอย่างยั่งยืนแต่ถ้าในการตรงกันข้าม ผู้นำไม่รู้จักพัฒนาภาวะผู้นำและขาดการวิเคราะห์สถานการณ์สิ่งแวดล้อมอย่างเป็นกลางเอนเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง ใช้ความเห็นความรู้สึกส่วนตัวในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ความรู้สึกตัดสินใจเด็ดขาดไม่รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างพอดี ผลกระทบตามมาก็คงส่งผลกระทบต่อคนในองค์กร สิ่งแวดล้อมจนก่อให้เกิดปัญหาทั้งระยะสั้นและระยะยาวในอนาคตแต่ถ้าผู้นำเข้าใจ เข้าถึง จึงพัฒนาในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ในชีวิตส่วนตัวและการทำงานก็จะทำให้เกิดการทำงานอย่างเป็นระบบ มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (สมชัย ตั้งพร้อมพันธ์, ออนไลน์)

เมื่อเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเราสามารถนำมาพัฒนาภาวะผู้นำได้ในอย่างเหมาะสมและลงตัวและสามารถให้การทำงานราบรื่นไปทิศทางเดียวกันในระยะเวลายาวนานอย่างต่อเนื่อง ในส่วนของภาวะผู้นำยังต้องมีศิลปะในการบริหารงานที่ทำให้ผู้ตามทำงานให้เราด้วยความเต็มใจด้วยตัวเองคือการประพฤติ ปฏิบัติตัวเป็นที่

เลื่อมใส ทำให้คนในองค์กรศรัทธา เห็นคุณค่าและความสามารถทั้งในเรื่องความคิด คำพูด การตัดสินใจ การลงมือทำ ไม่ว่า จะเป็นเรื่องการวางแผน การมอบหมายงาน การควบคุมงาน การประสานงาน ทั้งในเรื่องการให้โอกาสในการพัฒนาคน พัฒนางาน ซึ่งต้องมีคุณลักษณะที่ทั้งภายนอกและภายในโดยมีคุณสมบัติในเรื่อง ความไว้วางใจในการมอบหมายงานเลือกบุคคลได้เหมาะสมตามความถนัดของแต่ละคนที่สอดคล้องกับงานนั้นคือหลักการคัดสรรบุคลากรคือหลักความความพอประมาณที่รู้จักการใช้คนและการวางแผนทั้งในระยะสั้นและระยะยาวในการพัฒนาบุคคลอย่างพอดีและตรงความต้องการที่สอดคล้องทิศทางในอนาคต และต้องหยั่งรู้และเตรียมพร้อมทุกสถานการณ์ มีความรู้ตัว รู้จักตนเองว่ามีข้อดีข้อเสียอย่างไร สิ่งสำคัญคือผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์และมองการณ์ไกลได้อย่างแม่นยำ ประพฤติปฏิบัติตัวเหมาะสมน่าเชื่อถือ มีเหตุผลในการตัดสินใจเรื่องต่างๆมีคุณธรรมบริหารงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต อดทน และมีสติ มีอดทน ความเพียร การมุ่งต่อประโยชน์ส่วนรวมและการแบ่งปัน ควบคู่กับการใช้หลักการของธรรมาภิบาลในใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาภาวะผู้นำในเรื่องของหลักการบริหารก็เปรียบเหมือนเราได้ฉีดวัคซีนป้องกันตนเอง โดยผู้นำต้องเริ่มต้นด้วยการสำนึกขีดความสามารถของตัวเองและรู้จักพอและต้องศึกษาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้าใจอย่างถ่องแท้รวมถึงการสร้างวินัยให้เกิดขึ้นในแท้จริงของนิสัยเสียก่อนเพราะวินัยเป็นสิ่งสำคัญในการเป็นเครื่องกำหนดกรอบการดำเนินงานตามภาระหน้าที่ใดๆที่พึงกระทำให้บรรลุเป้าหมายโดยสมบูรณ์(ลีลาภรณ์ บัวสาย,2549 :25)

วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ความเป็นผู้นำตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นหน้าที่หนึ่งในหลายๆหน้าที่ของผู้บริหาร ผู้นำกับผู้บริหารจึงแตกต่างกันกล่าวคือ ผู้บริหารเป็นตำแหน่งที่กำหนดขึ้นในองค์กร มีอำนาจโดยตำแหน่งและได้รับความคาดหวังในหน้าที่เฉพาะเจาะจง จะมุ่งเน้นที่การควบคุมการตัดสินใจและผู้บริหารจะต้องมีลักษณะของผู้นำ ไม่ว่าจะอยู่ในระดับใดก็ตาม ส่วนผู้นำจะไม่ได้รับมอบอำนาจทางสายงานแต่มีอำนาจโดยวิธีอื่นมีบทบาทที่กว้างกว่าบทบาทผู้บริหารและบ่อยครั้งที่ไม่ได้มีส่วนในองค์กรอย่างมีรูปแบบ ผู้นำจะเน้นที่กระบวนการกลุ่ม การรวบรวมข้อมูลข่าวสาร การให้ข้อมูลย้อนกลับ และการใช้อำนาจกับบุคคลอื่น ดังนั้นภาวะผู้นำจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการบริหารหรือต่อตัวผู้บริหาร เพราะภาวะผู้นำจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นความสำเร็จของหน่วยงาน งานจะดำเนินไปด้วยดีและบรรลุวัตถุประสงค์ย่อมขึ้นอยู่กับทักษะและศิลป์ในการบริหารงานของผู้นำ ซึ่งทักษะและศิลป์ที่ใช้ในการบริหารงาน คือ ภาวะผู้นำ ผู้นำตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีวิสัยทัศน์ที่เข้มแข็ง ความสามารถทางการบริหารทักษะทางสังคม การทำให้สมาชิกรู้สึกมีความสามารถ การมุ่งปฏิบัติให้บรรลุผลแบบอย่างเชิงคุณสมบัติแบบอย่างเชิงพฤติกรรมและแบบอย่างเชิงจิตใจ

การพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมี 4 ปัจจัย ได้แก่

ประเด็นแรก ผู้นำชุมชนจะสามารถพัฒนาตนเองในการมีวิสัยทัศน์เข้มแข็งความสามารถทางความคิดและการชี้นำชุมชนให้สามารถรับรู้ถึงประโยชน์การดำรงตนภายใต้กรอบชีวิตทางปรัชญาเศรษฐกิจให้มากขึ้นผ่านการสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมให้มากขึ้นที่มีธงชัยชี้นำที่วิสัยทัศน์ที่มองความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผลกับพฤติกรรมของประชาชนให้สอดคล้องและเหมาะสมต่อการดำรงชีวิตอย่างมีขอบเขตที่ดี ซึ่งการพัฒนาภาวะผู้นำลักษณะดังกล่าวนอกจากนี้ได้ปัจจัยเสริมแรงเข้ามาช่วยเสริมสร้างแล้วยังต้องการสร้างการรับรู้ของผู้นำชุมชนในมิติระดับบนลงล่าง

กล่าวคือ ผู้นำระดับประเทศจะต้องชี้แนะวิสัยทัศน์อย่างชัดเจนในเรื่องนโยบายการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนให้กลายเป็นชุมชนพอเพียง ชุมชนพอประมาณและชุมชนที่ประกอบด้วยเหตุผลก่อน แล้วจึงค่อยสร้างแรงขับเคลื่อนนโยบายไปสู่ผู้นำในระดับกลางให้กลายเป็นตัวแทนของพฤติกรรมที่สามารถถ่ายทอดแนวคิดและความรู้ไปยังผู้นำชุมชนทุกพื้นที่ให้สามารถพัฒนาต่อยอดวิสัยทัศน์ของตนเองได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

ประเด็นที่สอง การพัฒนาภาวะผู้นำในระดับการครองตนเองให้สามารถเป็นแบบอย่างเชิงจิตใจที่ดีที่จะมุ่งในส่วนของระดับจิตใจที่ประกอบด้วยพรหมวิหารธรรมโดยเฉพาะหลักของความเมตตากรุณาอย่างสูง มีเหตุผลในการพูดจาปราศรัยกับประชาชนอย่างนุ่มนวล หรือที่เรียกว่า ภาวะผู้นำที่มีภาวะจิตใจที่ดีงามสอดคล้องกับบริบททางความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมในพื้นที่ สามารถเป็นผู้นำเชิงพิธีกรรมได้เพราะประชาชนมีความเชื่อบนฐานของศาสนาตามปกติอยู่แล้วหากผู้นำสามารถพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับหลักศาสนาจะกลายเป็นผู้ที่ตั้งอยู่แห่งความเคารพของประชาชนที่ส่งผลต่อการขึ้นำในการดำรงชีวิตอย่างอื่น ๆ ตามไปด้วย เพราะฉะนั้น การพัฒนาภาวะผู้นำแห่งความพอเพียงอาจจะต้องมองถึงการเข้าใจ เข้าถึงและพัฒนาในเชิงจิตวิญญาณของภาวะผู้นำให้มากที่สุดซึ่งตรงกับความเชื่อทางศาสนาของตนเองและของประชาชน

ประเด็นที่สาม การมุ่งปฏิบัติให้บรรลุผลและแบบอย่างที่ดี ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับผลสัมฤทธิ์การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มุ่งเน้นการสร้างตัวแบบและสร้างตัวตนของภาวะผู้นำให้กลายเป็นจุดเชื่อมระหว่างความปกติกับวิถีชีวิตของประชาชนอย่างเหมาะสมไม่ขัดแย้งระหว่างที่ก่อให้เกิดระบบการช่วยเหลือการขึ้นำ และความสามัคคีเอกฉันท์ในอดีตที่ผ่านมาซึ่งคนไทยส่วนใหญ่ได้เล็งเห็นแล้วว่า ความมีชีวิตแบบเก่าแม้ว่าจะไม่สะดวกสบายมากนักแต่จะช่วยให้เกิดความสุขอีกลักษณะหนึ่ง ดังนั้น แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามประเด็นดังกล่าวอาจจะต้องเน้นไปถึงตัวของผู้นำชุมชนที่มีพฤติกรรมแบบติดดินให้มากที่สุดผ่านการดำรงชีวิตแบบเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่โอ้อวด ไม่ทำตัวร่ำรวยกว่าผู้อื่น และให้มองถึงความพอประมาณ ความดีพอเหมาะสมมีเหตุผลในการอธิบายการดำรงชีวิตได้อย่างถูกต้อง แต่จะต้องไม่ปฏิเสธการเรียนรู้ในความรู้ใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา พยายามแสวงหาแสวงหาการเปลี่ยนแปลงที่จะนำไปสู่ความเจริญและความผาสุกของประชาชนอย่างต่อเนื่อง จนสามารถกลายเป็นต้นแบบทางพฤติกรรมของประชาชนได้ในทุกๆ มิติและสร้างความมั่นใจในการเป็นผู้นำชุมชนแห่งศรัทธาตามศาสนาและพิธีกรรมร่วมกัน

ประเด็นที่สี่ การพัฒนาคุณลักษณะหลักของภาวะผู้นำตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งอาจจะต้องวางแนวทางสำหรับการพัฒนาจิตสำนึกในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ และองค์ความรู้ทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น คุณลักษณะดังกล่าวของผู้นำชุมชนจะเป็นจุดหลักของการพัฒนากรอบทางอุปนิสัยให้เกิดความเป็นแนวทางสำหรับการมองถึงเป้าหมายของชุมชนนั้นๆ ผ่านบทบาทหน้าที่ของภาวะผู้นำที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ด้วยความอดทนต่อวิสัยทัศน์อย่างสอดคล้องกับแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจังจะสามารถส่งมอบผลสัมฤทธิ์การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับประชาชนได้

สรุป

จากการยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางปฏิบัตินั้น คาดว่าผลที่จะได้รับจากการประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี จะเห็นได้ว่าหากประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ยึดถือปรัชญานี้เป็นแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน มีสำนึกในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ ประเทศไทยจะสงบสุข ร่มเย็นยั่งยืนอยู่ได้ด้วย ความสามารถ ความร่วมมือร่วมใจของคนไทยทุกคน สู้ท้าทายข้ออัญเชิญ “พระบรมราโชวาท” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระราชทานแก่นิสิตที่สำเร็จการศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ 12 กรกฎาคม 2499 ความว่า “การที่จะประกอบกิจการใดๆ ให้เจริญเป็นผลดีนั้น ย่อมต้องอาศัยความอดสาหะ พากเพียร และความซื่อสัตย์ สุจริต เป็นรากฐานสำคัญ ประกอบกับจะต้องเป็นผู้มีจิตเมตตา กรุณา ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และพร้อมที่จะบำเพ็ญประโยชน์ ให้เกิดแก่ส่วนรวมตามโอกาสอีกด้วย” หากยึดหลักของ ภาวะผู้นำแบบคุณลักษณะ เป็นแนวทางปฏิบัติ นั้น ผู้เขียนคาดว่าผลที่จะได้รับจากการประยุกต์ใช้คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี สำหรับโลกในยุคสมัยนี้และในอนาคตต่อไป จะเห็นได้ว่าหากประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ยึดถือปรัชญานี้เป็นแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน มีสำนึกในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ สังคมโลกจะสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ผสมผสานอย่างสมดุลอย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ชานินทร์ กรยวิเชียร. (2548). **คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร**. กรุงเทพมหานคร: ชวนพิมพ์.
- ดิน ปรัชญพฤทธิ. (2527). **ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม**. เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์ในองค์การ หน่วยที่ ๑๑ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อัครเดช พรหมกัลป์. (2554). **ภาวะผู้นำในการประยุกต์ใช้ตามหลักสัปติธรรมของพระเทพปริยัติเมธี (สฤษฏี สิริโร)**. **หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2550). **ผู้นำที่ดีไม่มีเสื่อม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อินนิเมทกรุ๊ป.
- วิเชียร วิทย์อุดม. (2549). **ภาวะผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร : ธีระฟิล์มและไซเท็กซ์.
- พระวิศิษฐกุล สิริปณฺโญ(สุตารัตน์). (2553). **การประยุกต์ หลักธรรมเพื่อพัฒนาผู้นำพึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์**. **รวมบทความวิทยานิพนธ์ ระดับพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โครงการสัมมนาเผยแพร่ผลงานวิทยานิพนธ์ ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๓**. บัณฑิตมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2546). **ภาวะผู้นำ : ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- ลีลาภรณ์ บัวสาย. (2549). **เศรษฐกิจพอเพียง ร่วมเรียนรู้ สานข่าย ขยายผล**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชซิ่ง จำกัด (มหาชน).

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 7 “วิถีพุทธ วิถีชุมชน รากฐานชีวิตคนเชิงสังคมล้ำหน้าในสังคมวิถีใหม่”

วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564 ณ วิทยาลัยสงฆ์สาปูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

_____ (2552). การวิจัยเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.
สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2555). **ปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียง**. โครงการประกวดผลงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. ครั้งที่ ๒.
สมชัย ตั้งพร้อมพันธ์. **ผู้นำกับการบริหารโดยยึดหลักตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง** (ข้อมูลออนไลน์)
<http://www.ksbrhospital.com/site/Director/story24>. [6 มกราคม 2564].